

Dominik Borek*

**Glosa krytyczna
do wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego (WSA)
w Warszawie
z dnia 27 października 2022 r., sygn. akt: VI SA/Wa 2058/22
(granica prawna w zarządzaniu relacjami konsumentów
z organizatorami turystyki w czasie pandemii COVID-19)¹**

Spis treści

- I. Uwagi ogólne
- II. Krótkie omówienie stanu faktycznego
- III. Dezaprobata dla stanowiska WSA w Warszawie oraz aprobata dla poprzedzających wyrok rozstrzygnięć administracyjnych
- IV. Podsumowanie

Streszczenie

W niniejszym artykule przytoczono stan faktyczny opisany w wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego (WSA) w Warszawie z dnia 27 października 2022 r., sygn. akt: VI SA/Wa 2058/22. Głosowane orzeczenie ma duże znaczenie dla rynku organizatorów turystyki i zakładów ubezpieczeń w Polsce, dotyczy bowiem postawienia granicy odpowiedzialności za działanie przedsiębiorcy w warunkach nadzwyczajnych i nieuniknionych okoliczności.

W omawianym wyroku mamy do czynienia z dwiema wartościami – ochroną konsumenta i rozstrzygnięciem wątpliwości na korzyść przedsiębiorcy, te dwa kluczowe aksjomaty należy wyważyć i poddać odpowiedniej ocenie wobec kontrowersyjnego rozstrzygnięcia.

Słowa kluczowe: organizator turystyki; zakład ubezpieczeń; konsument; gwarancja ubezpieczeniowa; COVID-19.

JEL: K20

I. Uwagi ogólne

Głosowane orzeczenie zapadło w stanie prawnym, gdy dział administracji rządowej turystyka był ponownie częścią Ministerstwa Sportu i Turystyki i nadal jego częścią pozostaje. Taki stan rzeczy utrzymywał się pierwotnie w latach 2007–2019 (Borek i Zawistowska, 2021, s. 11–19), aż

* Adiunkt w Szkole Głównej Handlowej w Warszawie, doktor nauk prawnych, radca prawny. ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4359-9426>.

¹ Artykuł prezentuje moje osobiste poglądy i nie może być interpretowany jako stanowisko jakiegokolwiek organu, podmiotu czy instytucji.

do czasu wydania rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 19 listopada 2019 r. w sprawie utworzenia Ministerstwa Rozwoju², które powstało w wyniku przekształcenia ówczesnego Ministerstwa Przedsiębiorczości i Technologii (Borek, 2022). Zmiany w roku 2019 polegały na połączeniu wskazanego resortu z departamentami obsługującymi sprawy działu administracji rządowej budownictwo, planowanie i zagospodarowanie przestrzenne oraz mieszkalnictwo, jak również Departamentu Turystyki z dotychczasowego Ministerstwa Sportu i Turystyki zajmującego się prowadzeniem spraw działu administracji rządowej turystyka (Borek, Świtaj i Zawistowska, 2020; Borek, 2022). Ponowne złączenie sportu (a w zasadzie kultury fizycznej, bo taką nazwę nosi dział administracji rządowej) i turystyki nastąpiło na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 27 października 2021 r. w sprawie utworzenia Ministerstwa Sportu i Turystyki, które weszło w życie z mocą wsteczną – 26 października 2021 roku (Borek, 2022). Fakt ten ma znaczenie dla omawianej w niniejszej glosie sprawy, ponieważ rozstrzygnięcie wydane w I instancji przez Marszałka Województwa miało miejsce we wrześniu 2021 r., to jest w czasie, gdy dział administracji rządowej turystyka znajdował się w Ministerstwie Rozwoju i Technologii, właściwym do wniesienia odwołania w terminie 14 dni od dnia skutecznego doręczenia rozstrzygnięcia był zatem Minister Rozwoju i Technologii. Odwołanie nie zostało jednak złożone we wskazanym ustawowo czasie. Pomimo blisko dwumiesięcznego uchybienia terminu, Minister Sportu i Turystyki (właściwy już w okresie wpłynięcia dokumentów od strony postępowania) zawiadomieniem, wydanym na podstawie art. 15zzzzzn² ust. 1 pkt 2 i ust. 2 ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (Dz. U. 2021 poz. 2095 z późn. zm.), poinformował stronę o uchybieniu terminu do wniesienia odwołania od decyzji Marszałka Województwa i wyznaczył termin 30 dni od dnia jego otrzymania, na złożenie wniosku o przywrócenie terminu do wniesienia odwołania³. Strona skierowała wniosek o przywrócenie terminu do wniesienia odwołania od decyzji Marszałka Województwa do tegoż organu, który niezwłocznie przekazał je Ministrowi Sportu i Turystyki. Ten ostatni uznał zaś, że strona złożyła wniosek o przywrócenie terminu do wniesienia odwołania w wyznaczonym terminie, choć nie do właściwego organu. Jednakże podanie wniesione do organu niewłaściwego przed upływem przepisanych regulacjami prawa terminu uważa się za wniesione z zachowaniem tego terminu.

Ważną i ujętą we wstępie sprawą jest zwrócenie uwagi, iż urząd obsługujący Ministra Sportu i Turystyki jest nowym urzędem w stosunku do urzędu funkcjonującego w latach 2007–2019 (Borek, 2019, s. 44; Borek, 2022). Dlatego też należy postrzegać omawiane rozstrzygnięcie jako zapadłe w czasach funkcjonowania obecnego (nowego) urzędu obsługującego ministra właściwego ds. turystyki.

W ramach prezentowanych rozważań punkty oznaczone cyframi rzymskimi II i III zostaną przytoczone na podstawie wyroku poruszanego w niniejszej sprawie, ale również rozstrzygnięć organu I i II instancji, stąd uzasadnionym jest podjęcie powyżej wskazanych rozważań dotyczących kształtowania relacji konsumentów z organizatorami turystyki w czasie pandemii przez autora niniejszej glosy. W wielu przypadkach przytoczenie stanu faktycznego będzie następowało wprost słowami Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie, Marszałka Województwa

² Rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 19.11.2019 r. w sprawie utworzenia Ministerstwa Rozwoju (Dz. U. 2019 poz. 2291).

³ Wyr. WSA w Warszawie z dn. 27.10.2022 r., sygn. akt: VI SA/Wa 2058/22. Pozyskano z: <https://orzeczenia.nsa.gov.pl/doc/C594FE7279>.

lub Ministra Sportu i Turystyki, ponieważ w ten sposób w nawiązaniu do właściwych dokumentów stan faktyczny i rozstrzygnięcie zostały w skróconej formie, najbardziej możliwie przystępnie przedstawione czytelnikom.

II. Krótkie omówienie stanu faktycznego

Marszałek Województwa we wrześniu 2021 r. wszczął kontrolę u organizatora turystyki w zakresie przestrzegania warunków wykonywania działalności określonych w ustawie z dnia 24 listopada 2017 r. o imprezach turystycznych i powiązanych usługach turystycznych (dalej: ustawa o imprezach turystycznych) (Dz. U. 2022 poz. 511), (Borek i Wyrwicz, 2019). Po zakończonej kontroli Marszałek Województwa wydał zalecenia pokontrolne dotyczące udokumentowania posiadania dokumentu aktualnego zabezpieczenia finansowego. W tym celu wezwał do przedłożenia dokumentu aktualnego zabezpieczenia finansowego w terminie 2 dni od dnia skutecznego doręczenia tego wezwania. W wezwaniu tym wskazano, iż zgodnie z art. 7 ust. 1 pkt 2 ustawy o imprezach turystycznych organizator turystyki jest obowiązany do przedłożenia dokumentu potwierdzającego posiadane zabezpieczenie finansowe na wypadek niewypłacalności nie później niż na 14 dni przed upływem terminu obowiązywania zabezpieczenia finansowego, a sankcją za jego nieprzedłożenie, mimo wezwania, jest zakaz prowadzenia działalności gospodarczej objętej wpisem przez okres 3 lat. Po bezskutecznym upływie wskazanego terminu Marszałek Województwa wszczął postępowanie w sprawie wykreślenia organizatora turystyki z rejestru oraz zakazu wykonywania działalności objętej wpisem do rejestru organizatorów turystyki i przedsiębiorców ułatwiających nabywanie powiązanych usług turystycznych prowadzonego przez Marszałka Województwa przez okres 3 lat⁴. Strona nie przedłożyła organowi I instancji wymaganego dokumentu zabezpieczenia finansowego w trakcie trwającego postępowania administracyjnego. Organ I instancji wydał we wrześniu 2021 r. decyzję wykreślającą stronę z prowadzonego przez siebie rejestru organizatorów turystyki i przedsiębiorców ułatwiających nabywanie powiązanych usług turystycznych (dalej: rejestr) oraz zakazującą wykonywania działalności objętej wpisem do tego rejestru przez okres 3 lat⁵. Strona złożyła z uchybieniem terminu (o czym była mowa w pkt I) odwołanie, jednak w związku ze stwierdzeniem uchybienia przez stronę, w okresie obowiązywania stanu epidemii ogłoszonego z powodu COVID-19, przewidzianych przepisami prawa administracyjnego terminów do dokonania czynności kształtujących jej prawa i obowiązki (wniesienie odwołania) wyznaczono termin 30 dni na złożenie wniosku o przywrócenie terminu. W takim przypadku ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (k.p.a.) bezwzględnie stwierdza w art. 58, iż należy przywrócić termin na prośbę zainteresowanego, jeżeli uprawdopodobni, że uchybienie nastąpiło bez jego winy. To w rzeczonyj sytuacji nastąpiło, gdyż pobyt strony w placówce leczniczej w związku z epidemią koronawirusa był okolicznością uzasadniająca podjęte działanie⁶.

Organ odwoławczy utrzymał rozstrzygnięcie Marszałka Województwa. Ważnym jest, że po wydaniu decyzji przez organ I instancji strona przedłożyła dokument gwarancji, lecz dopiero kilka tygodni po upływie ważności poprzedniej umowy zabezpieczenia finansowego. Nie powinien mieć znaczenia w tej sprawie fakt, iż umowa gwarancji była datowana na dzień przed zakończeniem

⁴ Dec. Marszałka Województwa z dn. 30.09.2021 r., DR-T.I.5222.296.2021.

⁵ Ibidem.

⁶ Dec. Ministra Sportu i Turystyki z dn. 19.05.2022 r., DT-WLRT.0204.1.2022.

obowiązania poprzedniego dokumentu. Ustawa o imprezach turystycznych wskazuje bowiem, iż rażącym naruszeniem warunków wykonywania działalności jest nieprzedłożenie, mimo wezwania, Marszałkowi Województwa aktualnego dokumentu zabezpieczenia finansowego. Biorąc to pod uwagę Minister Sportu i Turystyki utrzymał w mocy rozstrzygnięcie Marszałka Województwa, wydając w maju 2022 r. decyzję II instancji⁷. Strona skarżąca w ustawowym terminie zaskarżyła do sądu administracyjnego powyższe rozstrzygnięcie, wnosząc o uchylenie obu wydanych w sprawie decyzji, zarzuciła im naruszenie zarówno przepisów postępowania, jak i regulacji prawa materialnego, które z punktu widzenia komentowanego rozstrzygnięcia są kluczowe i budzą wątpliwości interpretacyjne, które zostaną przedstawione w dalszej części rozważań. Do podniesionych przez stronę naruszeń prawa materialnego należały:

- a) art. 30 ust. 7 pkt 1 lic. c w zw. z art. 31 pkt 6 ustawy o imprezach turystycznych, przez ich zastosowanie w stanie faktycznym sprawy, w którym nie doszło do spełnienia przesłanek określonych w powołanych przepisach⁸;
- b) art. 7 ust. 1 pkt 1 i ust. 2 pkt 2 i ust. 5 ustawy o imprezach turystycznych poprzez błędne uznanie, że doszło do ich naruszenia, podczas gdy strona posiadała ważną gwarancję ubezpieczeniową przez cały okres prowadzenia działalności⁹.

III. Dezaprobata dla stanowiska WSA w Warszawie oraz aprobata dla poprzedzających wyrok rozstrzygnięć administracyjnych

W opisanym w rozdziale II stanie faktycznym przyszło wyrokować Wojewódzkiemu Sądowi Administracyjnemu w Warszawie, który bywa nazywany dedykowanym sądem dla administracyjnych spraw turystycznych. Powyższe wynika z faktu, iż do rozpoznania sprawy właściwy jest wojewódzki sąd administracyjny, na którego obszarze właściwości ma siedzibę organ administracji publicznej, którego działalność została zaskarżona. W omawianym przypadku siedziba urzędu obsługującego Ministra Sportu i Turystyki znajduje się w Warszawie, stąd stała właściwość tego sądu. Dzięki wyłącznej właściwości dla spraw turystycznych zarezerwowanej dla Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie istnieje możliwość ujednoczenia praktyki orzeczniczej, zdarzają się jednak rozstrzygnięcia odbiegające od dotychczas przyjętej reguły wyrokowania, za takie przyjmuję orzeczenie, które zapadło w omawianej w niniejszej glosie sprawie.

Wojewódzkie sądy administracyjne sprawują wymiar sprawiedliwości przez kontrole działalności administracji publicznej, przy czym kontrola ta sprawowana jest pod względem zgodności z prawem, jeżeli ustawy nie stanowią inaczej. Mamy tutaj zatem do czynienia z kontrolą aktów lub czynności z zakresu administracji publicznej dokonywanych pod względem ich zgodnością z prawem materialnym i przepisami procesowymi¹⁰. Ten pierwszy element – regulacje materialnoprawne są kluczowe dla niniejszego rozstrzygnięcia. WSA w Warszawie przytoczył w swoim rozstrzygnięciu brzmienie art. 15zzzzzn² ust. 1 ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych. Zgodnie z brzmieniem wskazanego

⁷ Ibidem.

⁸ Wyr. WSA w Warszawie z dn. 27.10.2022 r., sygn. akt: VI SA/Wa 2058/22.

⁹ Ibidem.

¹⁰ Ibidem.

przepisu w przypadku stwierdzenia uchybienia przez stronę w okresie obowiązywania stanu epidemii ogłoszonego z powodu COVID-19 przewidzianych przepisami prawa administracyjnego terminów:

- 1) od zachowania których jest uzależnione udzielenie ochrony prawnej przed organem administracji publicznej;
- 2) do dokonania przez stronę czynności kształtujących jej prawa i obowiązki;
- 3) przedawnienia;
- 4) których niezachowanie powoduje wygaśnięcie lub zmianę praw rzeczowych oraz roszczeń i wierzytelności, a także popadnięcie w opóźnienie;
- 5) zawitych, z niezachowaniem których ustawa wiąże ujemne skutki dla strony;
- 6) do dokonania przez podmioty lub jednostki organizacyjne podlegające wpisowi do właściwego rejestru czynności, które powodują obowiązek zgłoszenia do tego rejestru, a także terminów na wykonanie przez te podmioty obowiązków wynikających z przepisów o ich ustroju

– organ administracji publicznej zawiadamia stronę o uchybieniu terminu. W dalszej kolejności wyznacza stronie termin 30 dni na złożenie wniosku o przywrócenie terminu (Borek i Puciato, 2023).

Sąd stwierdził, iż zdarzenia stanowiące podstawę wyrokowania miały miejsce w okresie obowiązywania stanu epidemii ogłoszonego z powodu COVID-19, który obowiązywał od 20 marca 2020 r. na mocy rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 20 marca 2020 r. w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu epidemii i trwał do 16 maja 2022 r. w związku z jego odwołaniem na mocy rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 12 maja 2022 r. w sprawie odwołania na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu epidemii. Sąd uznał, iż wskazany wyżej tryb postępowania znajdować winien zastosowanie także w razie uchybienia terminu z art. 7 ust. 1 pkt 2 ustawy o imprezach turystycznych. Przewidziany w powyższym przepisie termin stanowi według WSA w Warszawie termin zawity, z niezachowaniem którego ustawa wiąże ujemne skutki dla strony. Stwierdzając zatem uchybienie rzeczonego terminu, należało według sądu w pierwszej kolejności zawiadomić o jego uchybieniu, a następnie wyznaczyć stronie termin 30 dni na złożenie wniosku o jego przywrócenie.

Jest to w mojej ocenie stanowisko co najmniej kontrowersyjne.

Po pierwsze, regulacja art. 15zzzzzn² mówi o uchybieniu terminu przez stronę. Tymczasem organizator turystyki nie był stroną w momencie uchybienia terminu, gdyż niedopełnienie obowiązku dotyczyło regulacji prawa materialnego nie zaś procesowego. Konsekwencją tego uchybienia było wszczęcie postępowania w sprawie wykreślenia organizatora turystyki z rejestru organizatorów turystyki i przedsiębiorców ułatwiających nabywanie powiązanych usług turystycznych prowadzonego przez Marszałka Województwa oraz zakazu wykonywania działalności objętej wpisem do tego rejestru przez okres 3 lat. Dopiero w momencie wszczęcia postępowania administracyjnego organizator turystyki stał się stroną, do której zastosowanie mógł mieć art. 15zzzzzn², lecz wyłącznie w stosunku do sytuacji procesowych, w których zgodnie z dyspozycją przepisu mamy do czynienia ze stroną. Dlatego też organ II instancji w stosunku do organizatora turystyki zastosował ten przepis w związku z przywróceniem terminu do wniesienia odwołania, traktując normę wyrażoną w art. 15zzzzzn² jako tę, która dotyczy regulacji proceduralnych (procesowych).

Po drugie, zgodnie z art. 31 pkt 6 ustawy o imprezach turystycznych za rażące naruszenie warunków wykonywania działalności organizatora turystyki uznaje się nieprzedłożenie, mimo

wezwania, aktualnego dokumentu zabezpieczenia finansowego. Przepis ten nie mówi o terminie, lecz wyłącznie obliguje do przedłożenia dokumentu po wezwaniu przez Marszałka Województwa, trudno zatem aby w tym kontekście rozważać zastosowanie art. 15zzzzn². Ten ostatni artykuł dotyczy bowiem niedotrzymania terminu, nie zaś niewypełnienia obowiązku. Uchybienie dotyczące nieprzedłożenia dokumentu gwarancji mimo wezwania nie ma charakteru drobnego niedopełnienia obowiązku, lecz jest poważnym przekroczeniem zasad, pryncypiów prowadzenia działalności jako organizator turystyki (profesjonalista na rynku imprez turystycznych). Znaczenie tejże normy jest niebagatelne, ponieważ sam fakt nieprzedłożenia Marszałkowi Województwa oryginału lub poświadczonej za zgodność z oryginałem przez adwokata, radcę prawnego lub notariusza kopii posiadanego zabezpieczenia finansowego, przed upływem terminu obowiązywania umowy lub gwarancji poprzedniej powoduje znaczące komplikacje proceduralne. W luce czasowej pomiędzy wygaśnięciem gwarancji a jej przedłożeniem po terminie materialnoprawnym może dojść do poważnego zagrożenia interesów podróżnych (konsumentów). Z pewnością sytuacja ta wpływa na kształtowanie relacji konsumentów z organizatorami turystyki. W szczególności należy mieć na uwadze do jak delikatnych kwestii należy kształtowanie relacji konsumentów z organizatorami turystyki w czasie kryzysów, a pandemia COVID-19 jest tego najlepszym przykładem. Dyskusje, które trwały w związku choćby z wprowadzeniem vouchera turystycznego czy okresu wypowiedzenia umowy o imprezę turystyczną przesuniętego do 180 dni pokazały, iż relacje konsumentów z organizatorami turystyki w tamtym okresie były zdeterminowane przez regulacje prawa powszechnie obowiązującego (Borek i Zawistowska, 2021). Niejednokrotnie niełatwe kontakty konsumentów z organizatorami turystyki były nasilone przez dynamicznie następujące zmiany regulacyjne. Tym bardziej należy mieć na uwadze, iż wykładnia przepisów, które budzą ewentualne wątpliwości interpretacyjne powinna być prokonsumencka.

Brak przedłożenia gwarancji ubezpieczeniowej przed upływem ważności poprzedniego zabezpieczenia powoduje, iż w przypadku niewypłacalności organizatora turystyki, Marszałek Województwa nie może uruchomić środków finansowych z takiej gwarancji. Powyższe wynika z faktu, iż w przypadku niewypłacalności to Marszałek Województwa prowadzi działania związane z organizacją powrotu podróżnych do kraju, jeżeli organizator turystyki wbrew obowiązkowi, nie zapewnia tego powrotu. Treść gwarancji ubezpieczeniowej obejmuje upoważnienie dla Marszałka Województwa do wydawania dyspozycji wypłaty zaliczki na pokrycie kosztów kontynuacji imprezy turystycznej lub kosztów powrotu podróżnych do kraju (Borek i Zawistowska, 2020). Brak przedłożenia takiego dokumentu w przepisanych prawem terminach powoduje zatem, iż Marszałek Województwa nie posiada wiedzy o swojej roli jako beneficjenta, a dodatkowo nie posiadając dokumentu w formie prawem przepisanej, nie może formalnie uruchomić środków z takiej gwarancji u danego ubezpieczyciela. Dyspozycja wypłaty zawiera bowiem m.in.:

- 1) wskazanie numeru gwarancji, nazwy podmiotu zlecającego jej udzielenie oraz podstawy prawnej dyspozycji wypłaty;
- 2) oświadczenie Marszałka Województwa o wystąpieniu okoliczności, upoważniających do dyspozycji wypłaty z gwarancji;
- 3) oświadczenie Marszałka Województwa o wysokości kwoty niezbędnej na pokrycie kosztów powrotu do kraju.

Nie mając wiedzy w tym zakresie Marszałek Województwa nie może wypełnić ciężącego na nim obowiązku, dlatego niezwłocznie powinien wydać decyzję o zakazie prowadzenia działalności organizatora turystyki i o wykreśleniu go z właściwego rejestru.

Decyzja taka podlega z mocy prawa natychmiastowemu wykonaniu, ponieważ w swej istocie odnosi się do stwierdzenia rażącego naruszenia warunków wykonywania działalności organizatora turystyki. Dlatego też rozstrzygnięcia organów zarówno I, jak i II instancji były w tym obszarze ze wszelkich miar właściwe i uzasadnione. Niezwykle istotne jest bowiem informowanie z odpowiednim wyprzedzeniem o posiadaniu dokumentu zabezpieczenia finansowego, w istocie dlatego, aby Marszałek Województwa w razie niewypłacalności mógł podjąć niezwłocznie odpowiednie działania.

IV. Podsumowanie

W opisywanym stanie faktycznym wydaje się, iż rozstrzygnięcie sądu nie było trafne. Warto zwrócić uwagę, iż jest ono prawomocne. Strona skarżąca dopiero po kilku tygodniach od upływu ważności gwarancji ubezpieczeniowej przedłożyła Marszałkowi Województwa właściwy dokument. Biorąc powyższe pod uwagę, należy uznać, iż permanentnie w okresie prowadzonych postępowań administracyjnych istniała przesłanka do wydania, a następnie utrzymania w mocy decyzji o zakazie prowadzenia działalności organizatora turystyki i o wykreśleniu go z właściwego rejestru. Przesłanka taka nie może przestać istnieć nawet po udokumentowaniu spełnienia wymagań po upływie ważności pierwotnej gwarancji ubezpieczeniowej. Wyjątkiem są przedsiębiorcy turystyczni zaprzestający działalności albo zawieszający działalność, których zwalnia się z tego obowiązku, jeżeli zawiadomią Marszałka Województwa o zaprzestaniu albo zawieszeniu działalności organizatora turystyki.

Ziszczenie się warunku w postaci usunięcia stwierdzonych uchybień, lecz dopiero po upływie ważności poprzedniej gwarancji, automatycznie powoduje, że przestaje istnieć skuteczna możliwość sanowania braków. Posiadanie i przedłożenie umowy gwarancji ubezpieczeniowej musi nastąpić przed upływem obowiązywania poprzedniego kontraktu. Ochronie podlega bowiem hipotetyczna możliwość narażenia konsumenta na niedogodności związane z trudnością zorganizowania jego powrotu do kraju, który jest zabezpieczony gwarancją ubezpieczeniową. W omówionym wyroku sąd miał do czynienia z dwiema wartościami – ochroną konsumenta i rozstrzygnięciem wątpliwości na korzyść przedsiębiorcy. COVID-19 należało w tym przypadku potraktować jako nadzwyczajne i nieuniknione okoliczności, które w mojej ocenie nie są usprawiedliwieniem dla narażania konsumenta na konsekwencje związane z utrudnionym bądź w skrajnym przypadku nawet niemożliwym powrotem do kraju.

Bibliografia

- Borek, D. (2019). *Ustawa z dnia 25 czerwca 1999 r. o Polskiej Organizacji Turystycznej – Komentarz*. Uniwersytet Technologiczno-Humanistyczny im. Kazimierza Pułaskiego w Radomiu.
- Borek, D. (2022). Glosa krytyczna do wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego (WSA) w Warszawie z dnia 9 grudnia 2016 r., sygn. akt: VI SA/Wa 721/16 (granica pomiędzy decyzją o wykreśleniu

z ewidencji a decyzją o nakazie wstrzymania świadczenia usług hotelarskich. *internetowy Kwartalnik Antymonopolowy i Regulacyjny*, (3).

Borek, D. i Puciato, D. (2023). Extraordinary and Unavoidable Circumstances in Tourism under COVID-19 and Post Pandemic Times – Casus Poland as Example of Sustainability Management. *Sustainability*, 15(3).

Borek, D. i Wyrwicz, E. (2019). Turystyczna działalność gospodarstw rolnych w świetle regulacji sektorowych. *Zagadnienia Doradztwa Rolniczego*, (3).

Borek, D. i Zawistowska, H. (red.). (2020). *Komentarz do ustawy o imprezach turystycznych i powiązanych usługach turystycznych*. Wydawnictwo ODDK.

Borek, D. i Zawistowska, H. (red.). (2021). *Prawo turystyki, Podręcznik*. Wydawnictwo ODDK.

Borek, D., Świtaj, K. i Zawistowska, H. (2020). O zgodności z prawem UE regulacji art. 15k ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz niektórych innych ustaw. W I. Barwicka-Tylek, P. Dziewałtowski-Gintowt, K. Zyzik, Ł. Łyżwa (red.), *Prawo-narzędzie sprawiedliwości czy władzy?* ArchaeGraph Wydawnictwo Naukowe.